

УДК 378.147:811.161.2'243

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/31.213861>**Інна ЛИНЧАК,***orcid.org/0000-0002-2756-6739*

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри мовної підготовки

Навчально-наукового центру «Інститут біології та медицини»

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

(Київ, Україна) *Lunchakinna@ukr.net*

УКРАЇНСЬКІ СКОРОМОВКИ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ФОНЕТИЧНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ-ІНОКОМУНІКАНТІВ

У статті розглядаються скоромовки – жанр дитячого фольклору, що сприяє формуванню навичок правильної звуковимови під час вивчення української мови як іноземної. Автор окреслює зміст поняття «скоромовка», вирішує проблему дефініції щодо досліджуваного жанру; описує лінгвометодичні критерії відбору текстів скоромовок і прийоми їх подачі в іншомовній аудиторії, розробляє систему вправ та ігор зі скоромовками на заняттях з української мови як іноземної (рівень А1 – А2).

У пропонованій розвідці дослідник робить невеликий екскурс в історію виникнення і побутування терміна «скоромовка» на східнослов'янському ґрунті, порівнює тексти скоромовок із близькими за функціональним призначенням «чистомовками», визначає ознаки для їх розрізнення, як-от: 1) структура тексту; 2) складність вимови; 3) швидкість темпу артикуляції.

Зауважено, що робота зі скоромовками на занятті з іноземними слухачами націлена насамперед на подолання млявості і малорухливості мовленнєвого апарату з метою формування чіткої, виразної і правильної вимови звуків української мови, на подолання труднощів артикуляції важко поєднаних звуків і слів, розвиток фонематичного слуху, освоєння інтонаційних багатств і різного темпу мови вивчення. Але вправління у скоромовках також допомагає інофонам розширити словниковий запас, закріпити лексико-граматичні вміння і навички, розвиває увагу, уяву, почуття гумору.

Автор акцентує увагу на тому, що під час добору навчального матеріалу відповідного жанру і розроблення прийомів його застосування на заняттях з української мови як іноземної викладачеві необхідно дотримуватися принципів послідовності, дозованості, лінгводидактичної доцільності. Узагальнюючи попередні напрацювання методистів-практиків, пропонує власний алгоритм роботи із жанром скоромовки в іншомовній аудиторії та комплекс фонетичних завдань для рівня А1 – А2.

Результати здійсненого аналізу доводять, що систематична робота з українськими скоромовками дає можливість не тільки ефективно засвоювати й удосконалювати фонетичні знання нерідної мови, але й урізноманітнює навчальну діяльність студентів, покращує емоційне тло.

Ключові слова: українська мова як іноземна (УМІ), скоромовка, жанр, текст, фонетичні навички, фонетична компетенція, лінгводидактика.

Inna LYNCHAK,*orcid.org/0000-0002-2756-6739*

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Language Training

Educational and Scientific Center “Institute of Biology and Medicine”

of Taras Shevchenko National University of Kyiv

(Kyiv, Ukraine) *Lunchakinna@ukr.net*

UKRAINIAN TONGUE TWISTERS AS A MEANS OF IMPROVING THE PHONETIC SKILLS OF STUDENTS-FOREIGN COMMUNICATORS

The article considers tongue twisters – a genre of children’s folklore, which promotes skills of correct pronunciation in the study of Ukrainian as a foreign language. The author defines the meaning of the concept “tongue twister” and solves the problem of the definition regarding the studied genre; describes linguistic and methodological criteria for selecting texts of tongue twisters and techniques for their submission to a foreign audience; develops a system of exercises and games with tongue twisters in the lessons of the UFL (level A1 – A2).

In the presented study, the researcher makes a small excursion into the history of the origin and existence of the term “tongue twister” in East Slavic soil, compares the texts of tongue twisters with other texts which are similar in function, such as “pure tongues” and defines the features for distinguishing them: 1) the structure of the text; 2) the difficulty of pronunciation; 3) the articulation rate.

Working with tongue twisters in a lesson with foreign listeners is aimed first of all at overcoming fatigue and immobility of the speech system with the goal of forming a clear, expressive and correct pronunciation of the sounds of the Ukrainian language. Tongue twisters also help overcome the difficulties of articulating challenging to pronounce sounds and words, develop phonemic hearing, master the richness of intonation and adapt different pace of speech in the language of study. Exercises with tongue twisters help foreigners expand their vocabulary, consolidate vocabulary and grammar skills, develop attention, imagination, and a sense of humor.

The author focuses on the fact that a teacher adheres to the principles of consistency, amount of workload, linguodidactic expediency when choosing appropriate teaching materials of a corresponding genre and developing methods for their application in classes on UFL. Summarizing the previous achievements of teachers and scientist's experience, the author offers their own algorithm for working with the tongue twister in a foreign classroom and develops a set of phonetic exercises and games for the A1 – A2 levels.

The results of the analysis show that the systematic work with Ukrainian tongue twisters makes it possible not only to efficiently learn and improve the phonetic knowledge of a foreign language, but also to diversify the educational activities of students, and to improve the emotional background.

Key words: *Ukrainian as foreign language (UFL), tongue twister, genre, text, phonetic skills, phonetic competence, linguodidactics.*

Постановка проблеми. Будь-яка мова починається зі звуків, а вже потім за ними йдуть слова. Навчання української мови в аудиторії інокомунікантів також починається з навчання вимови (звуків, звукосполучень, наголосу, інтонації), адже достатній рівень фонетичної вправності є запорукою успішного опанування мови загалом.

Відомо, що слухове сприйняття чужої мови відбувається крізь призму фонетичної системи своєї рідної мови, тобто «вимовні звички, чи так звані рідномовні артикуляційні та інтонаційні стереотипи іноземного студента» (Шевченко, 2018: 169) насаджуються на українськомовний звуковий потік. Це ускладнює процес вивчення мови і призводить до відхилень від існуючих мовних норм.

У практиці викладання української мови як іноземної (далі – УМІ) формування фонетичних навичок, що відбувається на початковому рівні вивчення мови (насамперед у межах вступного фонетико-орфоепічного курсу, а потім частково і в подальшому), передбачає використання різноманітних засобів, методів, прийомів і форм навчання. Передусім це *максимальне аудіонаповнення заняття українським мовленням* (тобто, починаючи з перших годин української мови як іноземної, студенти мають якомога більше чути мову вивчення від викладача, із записів на технічних засобах навчання); *систематична артикуляційна (мімічна) гімнастика*, спрямована на підготовку органів мовлення до артикуляції українських звуків, *й мовленнєва розминка*, що відпрацьовує вимову окремих звуків, звукосполучень, слів, фраз з урахуванням конкретних труднощів, властивих як усій групі, так і окремому студенту; *фонетичні вправи, завдання, навчальні ігри*, які націлені на те, щоб «сформувати слуховідтворювальні навички поділу потоку мовлення на склади та слова; виділяти наголошені та ненаголошені склади; утворювати склади та слова зі

звуків; визначати співвідношення між звуками і буквами <...>» (Кочан, Захлюпана, 2005: 288); *виразне читання* (читання вголос із правильною літературною вимовою і логічним інтонуванням, осмислене, емоційне відтворення фрази, тексту, твору (особливо поетичного)) тощо.

На нашу думку, у контексті переліченого особливе місце належить скоромовці як одному з ефективних додаткових засобів формування і корекції вимови інофонів, які опановують українську мову як іноземну. Серед незаперечних переваг такого матеріалу – невеликий формат, наявність коротких синтагм (рівних фазі природного вдиху-видиху), ритмічність, кумедний характер.

Аналіз досліджень. Необхідно відзначити, що специфіка жанру скоромовки і його лінгводидактичний потенціал в іноземній аудиторії активно досліджувалися на матеріалі різних мов – англійської, французької, німецької, російської та ін. Однак серед науковців і методистів-практиків досі немає одностайної думки щодо доцільності залучення скоромовок як додаткового навчального тексту (цей факт засвідчує й обмежений перелік сучасних навчальних посібників з УМІ щодо представленості в них текстів згаданого жанру). Аргументами проти активного використання скоромовок на заняттях мови для іноземних слухачів є: потреба в коментарях країнознавчого чи лінгвокультурологічного характеру (що досить складно на перших заняттях із фонетики); наявність вигаданої незрозумілої лексики, яка часто не підлягає семантизації; неможливість вживати скоромовки в щоденній комунікації; труднощі під час вивчення й відтворення. Усе це, на переконання прихильників такої позиції, спричиняє стрес і знижує мотивацію студентів до роботи з такими текстами і вивчення іноземної мови загалом. Інші ж лінгводидакти, які успішно використовують жанр скоромовки у своїй педагогічній практиці,

зазначають, що за продуманого підходу й вдалого відбору матеріалу можна не лише вдосконалити фонетичну компетентність студентів, а й розслабитися, посміятися, переключитися на інший вид діяльності.

Зважаючи на викладене вище, а також те, що жанр скоромовки в аспекті викладання УМІ лише спорадично згадувався в окремих розвідках, присвячених методиці формування іншомовної фонетичної компетенції (Моргунова, 2016: 67–75; Муляр, 2018: 31–39), і досі не був об'єктом прицільного наукового вивчення, *актуальність* нашого дослідження видається обґрунтованою.

Мета статті полягає у висвітленні ролі скоромовки як засобу вдосконалення артикуляційних навичок студентів-інокомунікантів у процесі вивчення української мови як іноземної.

Для реалізації заявленої мети передбачено розв'язати такі **завдання**: 1) окреслити зміст поняття «скоромовка», вирішити проблему дефініції щодо досліджуваного жанру; 2) описати критерії відбору текстів скоромовок і методичні прийоми їх подачі в іншомовній аудиторії; 3) розробити систему вправ із використанням текстів скоромовок на заняттях УМІ (рівень А1 – А2).

Виклад основного матеріалу. Скоромовка є об'єктом дослідження фольклористів, літературознавців, педагогів/етнопедагогів, логопедів, лінгвістів/лінгводидактів.

Так, у фольклористиці скоромовки розглядаються як жанр дитячого фольклору: твори дорослих, що виконуються самими дітьми, за допомогою яких навчають дітей ясніше артикулювати (Росовецький, 2008: 504).

У «Словнику літературознавчих термінів», акцентуючи на проблемі авторства й художньо-естетичних параметрах тексту, подано таку дефініцію терміна «скоромовка»: це поетичний жанр, живлений джерелами дитячого фольклору, зумовлений потребами етнопедагогіки. В основі скоромовки – дотепна гра спеціально скомпонованих важковимовних слів, призначена для тренування артикуляційного апарату дитини. Водночас вона, позначена тонким інструментуванням, виконує естетичну функцію, спонукає до словотворчості (Літературознавчий словник, 2007: 643).

У методичних розробках із логопедії, присвячених переважно роботі з дитячою аудиторією, скоромовками (із чистомовками – *І. Л.*) називають «спеціальні мовленнєві вправи для відпрацювання навичок вимови звуків або звукосполучень» (Новиковская, 2013: 4).

Оскільки наукова література про скоромовки досить нечисленна, а в лінгвометодичному аспекті

щодо української мови цей жанр детально не розглядався, пропонуємо зробити невеликий екскурс в історію виникнення самого терміна, розібратися із проблемою дефініції досліджуваного явища.

Очевидно, що скоромовки виникли у глибоку давнину і, на думку деяких етнографів (Ю. Ліпс), первісно побутували в середовищі дорослих як різновид «таємної мови». Із часом тексти втратили своє ритуальне значення й перейшли в дитяче середовище як інструмент для артикуляційних практик (Капица, Колядич, 2017: 75).

Уперше на східнослов'янському ґрунті ці зразки народної творчості були опубліковані Володимиром Далем у праці «Прислів'я російського народу» (1862 р.). Збірник налічував усього 49 текстів; відтоді до наукового обігу входить народний термін «скоромовка» із таким визначенням: «Частоговорка, чистоговорка, род складной речи, с повторением и перестановкой одних и тех же букв или слогов, сбивчивых или трудных для произношения» (Даль, 2004: 562).

В українській фольклористиці кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. збирання, видання і дослідження скоромовок йшло розпорошено: переважно в контексті вивчення дитячого фольклору і субкультури на сторінках різноманітних фольклорно-етнографічних матеріалів (С. Рокосовська (1887 р.), В. Іванов (1898 р.) та ін) або ж у взаємозв'язку з роботою над пареміологічним фондом (М. Номис (1864 р.), І. Франко (1901–1910 рр.) та ін.). Процес систематизації зразків дитячого фольклору, а серед них і скоромовок, розпочався лише із другої половини ХХ ст., найвизначнішими роботами в цій сфері стали збірники серії академічних видань «Українська народна творчість» під упорядкуванням В. Бойка (1962 р.) та Г. Довженок (1986, 1991 рр.).

Із цього ж періоду і аж дотепер у науково-практичних розробках логопедів поряд із широко відомими народними текстами стали подаватися цілеспрямовано створені для корекції вимови й удосконалення мовленнєвого апарату не тільки в дітей, але й у дорослих логопедичні скоромовки (чистомовки), а також тексти літературного походження. Авторами сучасних українських скоромовок для дітей є Г. Бойко, Т. Коломієць, Л. Пшенична, І. Андрусак, В. Підпалій, Г. Чубач, В. Гринько, Л. Вознюк, А. Камінчук та ін.

Варто зазначити, що нині в українській мові констатуємо паралельне функціонування низки лексем на позначення аналізованого жанру: поряд із панівним терміном «скоромовка» уживаються й «чистомовка», «швидкомовка», «спотиканка». Тоді як два останні з названих є розмовними екви-

валентами терміна «скоромовка», поняття «чистомовка» потребує більш пильної уваги дослідника.

Насамперед зауважимо, що нині в науковій літературі немає чітких меж для розрізнення скоромовок і чистомовок. Таку тенденцію, напевне, заклав В. Даль, який ототожнював ці явища. Принагідно зазначимо, що визначення поняття «чистомовка» немає в жодному із сучасних тлумачних словників. Однак у сучасній логопедичній практиці акцентується, що скоромовки і чистомовки – різні тексти. Чистомовка вирізняється своєю двочленною структурою: перша частина тексту («основа») передбачає триразове повторення певного звуку, складу, відтворення якого доводить до автоматизму цю артикуляційну навичку, а друга становить коротку фразу із 2–4 слів, яка римується з першою частиною (Новиковская, 2013: 4). Чистомовки не потребують швидкого темпу відтворення, але неодмінно повинні вимовлятися правильно й усвідомлено. Імовірно, чистомовки, якщо буквально трактувати це слово, призначені для формування навички повільної, але чистої, виразної та точної вимови тексту.

Виділяють чистомовки фразові, що побудовані лише на повторенні відпрацьовуваних звуків (напр., *Ша-ша-ша – бігає лоша. Шу-шу-шу – шубу просушу*), і чистомовки віршовані, у яких наявне смислове навантаження (напр., *Ла-ла-ла – Оля чай пила. Лі-лі-лі – в неї рученьки малі. Ли-ли-ли – разом з нею ми пили. Ло-ло-ло – дуже смачно нам було*) (Линчак, 2020: 75).

Скоромовки ж, порівняно із чистомовками, мають низку відмінних ознак: 1) різноманітна структура тексту; 2) складність вимови, адже скоромовки являють собою штучно змодельований набір фонетичних труднощів (ім властиве складне і багате звукове оформлення: алітерації, повтори, внутрішні рими, асонанси (*Листок з липи прилип до Пилипа*)); 3) швидкий темп артикуляції (виходячи з назви жанру, скоромовка має вимовлятися «скоро». Окрім того, вона як засіб усної словесної гри поряд із навчальною виконує ще й розважальну функцію).

На нашу думку, зазначене вище дає нам підстави розрізнити ці тексти.

Отже, переходячи до розгляду наступного завдання нашої розвідки, пропонуємо під терміном «скоромовка» розуміти спеціально змодельований короткий (ритмічний, римований) текст із штучно ускладненою артикуляцією для формування навичок правильної звуковимови.

Жанр скоромовки можна класифікувати за різними ознаками. Так, вирізняють тексти легкі й складні, «побудовані» на одному звуці й на

сполученнях звуків (за звуковим оформленням); фольклорні й літературні (за походженням); для дорослих і для дітей (за призначенням); фразові й віршовані / короткі й довгі / римовані й неримовані (за формою); сюжетні і безсюжетні, логічні й абсурдні, серйозні й комічні (за змістом).

Як зазначає Г. Єгорова, «повторення приголосних є незмінним фонетичним прийомом, що використовується у скоромовках, мета яких полягає в подоланні труднощів вимови окремих звуків у їх послідовності» (Єгорова, 2008: 15). Кожна окрема скоромовка – це не випадковий набір звуків і слів, а цілеспрямовано створений текст із різноманітною комбінацією нанизувань однакових (напр., текст на відпрацювання губно-зубного Ф: *Фірма ферму фарбувала. Фірмі фарби було мало*), подібних фонем (напр., текст на розрізнення зімкнено-щілинних приголосних [дз] і [дж], а також щілинного [ж]: *Бджілка з джемеликом дзижчать, дитинчат дзижчати вчать. Дзи-дзи-дзи та джи-джи-джи, як бджола, і ти скажи*) або просто складних у своїй артикуляційній послідовності поєднань звуків (напр., *Б, Р і Д: Уобра добра багато*).

Цільове призначення скоромовок на заняттях УМІ різноманітне. Насамперед вони використовуються для тренування гнучкості й рухливості м'язів активних органів мовлення студентів-іноземців із метою формування чіткої, виразної і правильної вимови звуків української мови, для подолання труднощів артикуляції важко поєднаних звуків і слів, розвитку фонематичного слуху, освоєння інтонаційних багатств і різного темпу мови вивчення.

Студіюючи іноземну мову, ми переконуємося, що багатий лексичний запас, знання граматики і вміння вибудовувати речення не гарантують нам спроможності сприймати і розуміти чужу мову на слух і самому вільно, упевнено говорити, повноцінно передавати всі інтонації, властиві носіям цієї мови. Це відбувається тому, що, як і будь-яка м'язова система, наш мовленнєвий апарат потребує тренування й адаптації до «проговорення» незвичних звуків.

Саме робота зі скоромовками наближає студентів до живої розмовної мови, заповнює величезний розрив між технікою виваженого повільного читання навчальних текстів (вона в багатьох розвинена добре) і швидким темпом живого мовлення, вчить усвідомлено ставитись до вимовленого слова (коли чистота кожного звуку найсуворіше контролюється товаришами і викладачем), розвиває увагу, уяву, почуття гумору (Сафонова, 2014: 5). Крім того, скоромовки, завдяки

лаконічній формі, римах і ритміці, досить легко запам'ятовуються. А це дозволяє говорити про їхню позитивну роль не лише у відпрацюванні звукової сторони мовлення, але й у збагаченні словникового запасу, у формуванні лексико-граматичних умінь і навичок. До того ж вправління у скоромовках на заняттях УМІ вводить елемент гри в педагогічний процес і робить заняття цікавим, емоційно насиченим.

Практикувати скоромовки на заняттях з української мови для іноземних слухачів можна на різних рівнях вивчення мови, корисною і доречною ця робота є й на початковому етапі, коли лише закладаються основи правильної артикуляції, акцентуаційних і ритміко-інтонаційних навичок.

Однак під час добору навчального матеріалу відповідного жанру і розроблення прийомів його застосування викладачеві необхідно дотримуватися принципів послідовності, дозованості, лінгводидактичної доцільності. Адже навчання української мови в аудиторії іноземних слухачів, особливо на елементарному рівні, не повинно викликати ефекту відторгнення через надмірність і складність нового матеріалу. Насамперед тексти цього жанру мають бути нескладними, із прозорим і зрозумілим змістом (хоча часто й нелогічним, що типово для скоромовки), не містити застарілої, діалектної або вигаданої лексики. Роботу зі скоромовками варто починати з текстів на відпрацювання одного складного для вимови звука (напр., *Куче цуцена поцупило цукерку*), а пізніше – на поєднання різних звуків (напр., *На дворі трава, на траві дрова*). Доречно підбирати скоромовки з корисною (практичною) лексикою (напр., *Жовтий жук купив жилет, джемпер, джинси та жакет* – до лексичної теми «Одяг») і граматиною (напр., *Лаборанти працюють у лабораторії* – до теми «Вживання місцевого відмінка однини»; *Вранці по воду Варвара ходила, Вареники з вишнями вдома варила* – до теми «Вживання орудного відмінка»). Це дозволяє не лише потренувати відтворення окремих звуків, але й повторити / закріпити лексичні та граматичні теми, подати лінгвокраєзнавчу інформацію (скажімо, у контексті обговорення традиційної кухні українців наголосити, що пироги і вареники – улюблені українські страви).

Уперше залучаючи до роботи такий жанр, рекомендуємо нагадати студентам, що скоромовки (англ. “*tongue twister*” або “*patter*”) є в усіх мовах, і попросити їх згадати ці вислови й продемонструвати свої навички їх вимови рідною мовою. Зазвичай таке завдання виконується з ентузіазмом.

Методика роботи с текстами скоромовок неодноразово була об'єктом висвітлення як у логопедичній літературі, так і у студіях із лінгводидактики (Черкес, 2016: 64–66; Шершнева, Шакуро, 2018: 288–294). Узагальнюючи попередні напрацювання дослідників, пропонуємо такий алгоритм роботи із жанром скоромовки в іншомовній аудиторії.

Перший етап – презентація.

1. Викладач вимовляє скоромовку спочатку швидко, так, як потрібно це робити (показує зразок мовлення), а потім – повільно, демонструючи студентам чітку та правильну вимову важких звуків та їх поєднань.

2. Скоромовка паралельно записується на дошці або іншим способом візуалізується (яскрава картинка, мультимедійна презентація, що відповідають змістові скоромовки); студенти записують текст у зошитах.

3. Вислів дублюється перекладом англійською мовою (або іншою мовою-посередником); обговорення зі студентами варіанта / варіантів перекладу.

4. Викладач виділяє складні для вимови звуки і звукосполучки кольором або графічно.

Другий етап – власне робота над скоромовками.

1. Відпрацьовується артикуляція звуків спочатку ізольовано, потім у складах, читаються слова по складах (студенти вимовляють їх за викладачем хором); складаються різноманітні словосполучення із важковимовних слів скоромовки.

2. Повільне читання всієї скоромовки або окремих її сегментів студентами, а також повторення методом нанизування (контроль викладача для переконання в тому, що всі слухачі впоралися з вимовою складних звуків).

3. Студенти читають скоромовку по черзі у звичайному, пришвидшеному, швидкому темпах. Якщо текст складається із кількох фраз, його цікаво відтворювати в ролях, попередньо поділивши частини тексту між двома студентами або двома студентськими підгрупами. Наприклад, (1) *Рома робить раму. Рома кличе маму:* (2) – *Подивися, мамо, Яка гарна рама!*

Третій етап – закріплення.

1. Вимовити спочатку текст скоромовки правильно, а потім поміняти місцями її частини; «подвоїти» / «потроїти» частини скоромовки.

2. Декламація скоромовки різною гучністю (голосно, тихо), різною інтонацією (розповідною, питальною, окличною), з різним логічним наголосом (щоразу виділяючи нове слово).

Цей вид роботи в іншомовній аудиторії займає 20–30 хвилин, і, на наше переконання, включати його можна до різноманітних етапів заняття з української мови як іноземної. Передусім скоромовки доречно подавати на початку заняття в контексті мовленнєвої розминки, під час подачі нового фонетичного явища (замість окремих слів і словосполучень, які містять той чи інший звук, варто запропонувати аудиторії спеціально відібрані тексти), під час виконання вправ на закріплення або повторення фонетичного матеріалу. Скоромовки також можуть слугувати своєрідним перепочинком для іноземних студентів.

Щоб лінгводидактичні цілі було досягнуто, викладачеві варто пам'ятати: правильність і чіткість вимови звуків не завжди можна відстежити в разі групових відповідей. Тому колективне відтворення звуків, звукосполучень, слів, фраз треба обов'язково періодично чергувати з індивідуальним. До того ж необхідно, щоб студент точно знав, на що саме націлювати свою увагу під час читання скоромовки, а також одразу ж отримував зворотний зв'язок від викладача про коректність своєї вимови.

Як домашнє завдання можна запропонувати вивчити скоромовку напам'ять або скласти із лексичних одиниць певної комунікативної теми власні тексти з ускладненою звуковимовою, щоб провести на наступному занятті конкурс.

Зважаючи на відсутність методично зумовленого комплексу вправ та ігор на основі роботи із жанром скоромовки, спрямованого на формування й удосконалення фонетичних навичок (а водночас і супутніх – лексичних та граматичних), пропонуємо перейти до розробки згаданого завдання для рівня оволодіння УМІ А1 – А2.

«*Виразне читання*». Викладач дає двом студентським командам по скоромовці для правильного і швидкого озвучення. Учасники кожної команди читають свій текст по черзі, змагаються (напр.: 1) *Хто про Прокопа, хто про Прокопиху, хто про Прокопових дітей*; 2) *Розкажу вам про покупки, Про покупки, про покупки, Про покупки мої*). Якщо хтось помиляється, збивається, команда пропускає хід і втрачає бал. Виграє та команда, яка перша закінчить читати.

«*Паровоз*». Викладач розподіляє по одному слову скоромовки між студентами групи. Кожний

учасник гри повинен по черзі назвати своє слово, щоб швидко і правильно озвучити вислів цілком. Після цього кожний студент повторює всю скоромовку самостійно. Наприклад, *Не той, товаришиі, товаришу товариши, хто при товаришах товаришу товариши. А той, товаришиі, товаришу товариши, хто без товаришів товаришу товариши.*

«*З'єднай частини*». Вправа на відповідність, яка полягає в тому, щоб швидко скласти вислови і правильно прочитати їх.

<i>У Степана є сметана.</i>	<i>Каталася на самокаті.</i>
<i>Шишки на сосні,</i>	<i>У нас ваш ніж.</i>
<i>Коло школи Катя</i>	<i>Пригощала чаєм з печивом.</i>
<i>У вас наш ніж,</i>	<i>Шелестить машина</i>
<i>Мчить машина за</i>	<i>шинами.</i>
<i>машинами,</i>	<i>Шашки на столі.</i>
<i>Черпаха чаплю ввечері</i>	<i>Є сметана у Степана.</i>

«*Намисто*». Складання скоромовок із розсипаних слів (у групах, індивідуально або за картками) і їх читання. Наприклад: 1) Улас, Панас, а, у, у, нас, вас (*Улас у нас, а Панас у вас*); 2) Багато, горила, горло, бо, заболіло, говорила, в горили (*Заболіло горло в горили, бо горила багато говорила*) тощо.

«*Знайди числівник*». Прочитати, знайти і вписати із скоромовок числівники: *Троє Тетянок танцювали танок*; *Хитру сороку спіймати морока, А на сорок сорок – сорок морок*; *У чотирьох черепашок четверо черепашеньок*; *Йшли дванадцять попів через дванадцять ланів. Перший каже: «Лан-лан!». Другий каже: «Лан-лан!». Дванадцятий каже: «Лан-лан!».*

Коли в репертуарі групи налічується 4–5 скоромовок, можна запропонувати гру «*Вгадай скоромовку*». Вона полягає в тому, що один студент беззвучно повільно артикулює вислів, а інші за рухами губ і язика повинні вгадати й озвучити його назагал.

Висновки. Отже, проведене дослідження дозволяє стверджувати, що вправління у скоромовках на заняттях з УМІ сприяє формуванню чіткої, правильної, чистої вимови, є інструментом для корекції вад мовлення студентів, які вивчають українську мову як іноземну. Скоромовки також розширюють словниковий запас студентів, розвивають мислення, увагу й уяву, вводять елемент гри у процес опанування звукової сторони іноземного мовлення, роблять заняття цікавим, емоційно насиченим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка : избранные статьи. Москва : Олма-Пресс, 2004. 700 с.
2. Егорова А. Звукоизобразительность в традиционной английской детской поэзии (на материале Nursery Rhymes) : автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Москва, 2008. 20 с. URL: http://www.mgimo.ru/files/11830/avtoref_egorova.doc (дата звернення: 09.07.2020).

3. Капица Ф., Колядич Т. Русский детский фольклор : учебное пособие для студентов вузов. 3-е изд., стер. Москва : Флинта, 2017. 316 с.
4. Kochan I., Zakhliupana N. Slovník-dovídník iz metodiky vykladannia ukráínskoi movy. 2-ge vid., випр. i dop. L'viv : Vidavnychyi tsentr LNU im. Ivana Franka, 2005. 306 s.
5. Lynchak I. Logopedichni chystomovky yak zasib formuvannia ta korektsii fonetychnykh navychok na zaniatti UMI. *Movna osvita v suchasnykh ZVO: tendentsii, vyklyky, perspektyvy* : zbirnyk tez vseukráínskoi naukovopraktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu, Bila Tserkva, 6–7 bereznia 2020 r. Bila Tserkva, 2020. S. 74–77.
6. Literaturoznavchyi slovník-dovídník / za red. R. Grom'ya, Yu. Kovaliva, V. Teremka. Kyiv : VÍ «Akademiia», 2007. 752 s.
7. Morhunova N. Osoblyvosti vykorystannia interaktyvnoho línghvometodychnoho trenazhera u vivchenni pochatkovoho fonetychnoho kursu ukráínskoi movy yak inozemnoi. *Pedagogika ta psikhologiya* : zbirnyk naukovykh prats. Kharkiv, 2016. Vyp. 54. S. 67–75.
8. Muhiar I. Vyroblennia u studentiv-inozemtsiv pravylnoi zvukovymovy pid chas navchannia ukráínskoi movy. *Línghvistyka. Línghvokulturolohiia*. 2018. № 12. Ch. 1. S. 31–39.
9. Novikovskaya O. Domashnij logoped. Moskva : AST, 2013. 96 s.
10. Rosovetskyi S. Ukráínskyi fol'klor u teoretychnomu vysvitlenni : pidruchnyk dlia studentiv vyshchikh navchalnykh zakladiv. Kyiv : VÍPÍ «Kyivskyi univertsitet», 2008. 623 s.
11. Safoнова Л. Работа над скороговорками и монофонами : рабочая тетрадь для практических занятий по сценической речи. Ярославль : Ярославский государственный театральный институт, 2014. 44 с. URL: https://theatrin-syar.ru/upload/sveden/docs_rup/Rabota_nad_skorogovorkami_i_monofonami.pdf. (data zvernennia: 09.07.2020)
12. Cherkas T. Skorogovorky kak sredstvo korektsii trudnostei proiznosheniia v inostrannoi auditorii. *Vestnik nauki i obrazovaniia*. 2016. № 8 (20). S. 64–66. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/skorogovorki-kak-sredstvo-korektsii-trudnostey-proiznosheniya-v-inostrannoy-auditorii>. (data zvernennia: 09.07.2020).
13. Shevchenko M. Formuvannia fonetychnykh ta intonatsiinykh navychok pid chas vivchenni ukráínskoi movy inozemnyimi studentami. *Profesiina komunikatsiia: natsionalna identshchist' u bahatomovnomu sviti* : tezi vseukráínskoi naukovopraktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu, m. Cherkasy, 25–26 zhovtnia 2018 r. Cherkasy, 2018. S. 169–170.
14. Shershneva T., Shakuro S. Skorogovorky kak sredstvo formirovaniia i korektsii proiznosheniia inostrannykh uchashchysia (na primere kitáyskoi i tюрkoyazychnoi auditorii). *Nepreryvnoe dopolnitel'noe obrazovanie v gosudarstvakh – uchastnikakh SHG: opyt, priorytety i perspektivy razvitiia* : sbornik materialov III Mezhdunarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii, g. Mogilev, 23–24 noyabria 2017 g. Mogilev : MGU imeni A. A. Kulshova, 2018. S. 288–294. URL: <https://libr.msu.by/bitstream/123456789/7516/1/1083s.pdf>. (data zvernennia: 09.07.2020).

REFERENCES

1. Dal' V. I. (2004) *Tolkovyj slovar' zhivogo velikoruskogo yazyka: izb. st.* [Explanatory Dictionary of the Living Great Russian Language]. Moskva: OLMA-PRESS. (in Russian)
2. Egorova A. A. (2008) *Zvukoizobrazitel'nost' v traditsionnoj anglijskoj detskoj poezii (na materiale Nursery Rhymes)* [Sound Image in Traditional English Child Poetry (on Nursery Rhymes)] : *Extended abstract of candidate's thesis*. Moskva. Retrieved from: http://www.mgimo.ru/files/11830/avtoref_egorova.doc (access date: 09.07.2020) (in Russian)
3. Kapica F. S., Kolyadich T. M. (2017) *Russkij detskij fol'klor : ucheb. posobie dlia stud. vuzov.* [Russian children's folklore]. Moskva: FLINTA. (in Russian)
4. Kochan I., Zakhliupana N. (2005) *Slovník-dovídník iz metodyky vykladannia ukráínskoi movy* [Dictionary-reference book on methods of teaching the Ukrainian language]. Lviv : Vydavnychyi tsentr LNU im. Ivana Franka. (in Ukrainian)
5. Lynchak I. (2020) *Lohopedychni chystomovky yak zasib formuvannia ta korektsii fonetychnykh navychok na zaniatti UMI* [Pure tongues as a means of forming and correcting phonetic skills in the classroom UFL]. *Movna osvita v suchasnykh ZVO: tendentsii, vyklyky, perspektyvy: Zbirnyk tez vseukráínskoi naukovopraktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu (Bila Tserkva, 6–7 bereznia 2020 r)*. Bila Tserkva, pp. 74–77. (in Ukrainian)
6. Literaturoznavchyi slovník-dovídník (2007) [Literary dictionary-reference book] / za red. R. T. Hromiaka, Yu. I. Kovaliva, V. I. Teremka. Kyiv: VTs "Akademiia". (in Ukrainian)
7. Morhunova N. S. (2016) *Osoblyvosti vykorystannia interaktyvnoho línghvometodychnoho trenazhera u vyvchenni pochatkovoho fonetychnoho kursu ukráínskoi movy yak inozemnoi* [Peculiarities of using an interactive linguistic-methodical simulator in studying the initial phonetic course of the Ukrainian language as a foreign language]. *Zbirnyk naukovykh prats "Pedagogika ta psikhologhiia"*. Kharkiv, vol. 54, pp. 67–75. (in Ukrainian)
8. Muhiar I. V. (2018) *Vyroblennia u studentiv-inozemtsiv pravylnoi zvukovymovy pid chas navchannia ukráínskoi movy* [Development of correct sound pronunciation for foreign students while learning the Ukrainian language]. *Línghvistyka. Línghvokulturolohiia* № 12. Ch. 1, pp. 31–39. (in Ukrainian)
9. Novikovskaya O. (2013) *Domashnij logoped* [A home speech therapist]. Moskva: AST. (in Russian)
10. Rosovetskyi S. K. (2008) *Ukráínskyi fol'klor u teoretychnomu vysvitlenni : pidruchnyk dlia stud. vyshchikh navch. zakl.* [Ukrainian folklore in theoretical light: a textbook]. Kyiv: VPTs "Kyivskyi universytet". (in Ukrainian)
11. Safoнова Л. S. (2014) *Rabota nad skorogovorkami i monofonami. Rabochaya tetrad' dlia prakticheskikh zanyatij po sценической речи* [Working on patterned words and monophones. Workbook]. Yaroslavl'. Retrieved from: https://theatrin-syar.ru/upload/sveden/docs_rup/Rabota_nad_skorogovorkami_i_monofonami.pdf. (access date: 09.07.2020) (in Russian)
12. Cherkas T. V. (2016) *Skorogovorky kak sredstvo korektsii trudnostej* [Tongue twisters as a means of correcting pronunciation difficulties in foreign audiences]. *Vestnik nauki i obrazovaniia* № 8 (20), pp. 64–66. URL: <https://cyberleninka.ru>.

ru/article/n/skorogovorki-kak-sredstvo-korreksii-trudnostey-proiznosheniya-v-inostrannoy-auditorii (access date: 09.07.2020) (in Russian)

13. Shevchenko M. (2018) Formuvannia fonetychnykh ta intonatsiinykh navychok pid chas vyvchennia ukrainskoi movy inozemnyimi studentamy [Formation of phonetic and intonation skills during the study of the Ukrainian language by foreign students]. Tezy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu “Profesiina komunikatsiia: natsionalna identychnist u bahatomovnomu sviti” (Cherkasy, 25–26 zhovtnia 2018 roku). Cherkasy, pp. 169–170. (in Ukrainian)

14. Shershneva T. N., Shakuro S. V. (2018) Skorogovorki kak sredstvo formirovaniya i korrektsii proiznosheniya inostrannykh uchashchihsya (na primere kitajskoj i tyurkoyazychnoj auditorii) [Tongue twisters as a means of formation and correction of pronunciation of foreign students (on the example of Chinese and Turkic speaking audience)]. Nepreryvnoe dopolnitel'noe obrazovanie v gosudarstvakh – uchastnikah SNG: opyt, priority i perspektivy razvitiya : sbornik materialov III Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoi konferencii, g. Mogilev, 23–24 noyabrya 2017 g. Mogilev : MGU imeni A. A. Kuleshova, pp. 288–294. URL: <https://libr.msu.by/bitstream/123456789/7516/1/1083s.pdf>. (access date: 09.07.2020) (in Russian).